

**Fragmenti no A. Deģa romāna
“Ulmaņlaiku bohēmas gūstā”.
TĪZERIS**

5.nodaļa – Norberts slapstās Berlīnē.

1921. gada oktobrī, satuntuļojies biezā segā un lasīdams Čārlza Darvina *Sugu izcelšanos*, Norberts Nešperovskis ar ekspresi brauc caur Varšavu uz Berlīni. Brauciens ar rīta vilcienu līdz Berlīnei ilgst apmēram 24 stundas un jau plkst.9 rītā bēglis ir pie ceļa mērķa. Jau caur vagona logu viņš novēro lielu rosību šajā miljonu pilsētā, kas pārspēj Parīzi. Iznākot no «Fridrih-štrāses» pietātnes, jūtas pārsteigts. Auto seko cits aiz cita, bez tam vēl omnibusi, važoņi, gaisa un apakšzemes dzelzceļi, kas savienojas milzīgā rūkoņā.

Viņš ir pārliecināts, ka *pamiera laika sapņu zemē* – Veimāras republikā viņa spējām atradīsies cienījams pielietojums. Vajag uzmanīties, vai Adamaiša bandas dalībnieki neuzrādīs viņu par līdzzinātāju, kas tam draudētu ar reālu cietumsodu. No tiesas nebūtu iespējams atpirkties. Ar vieglu roku tērējot zelta marku rezerves, Norberts Berlīnē apmeklē Ervina Piskātora politisko teātri un dungo līdzī Otto Reitera un Valtera Mēringa politiskā kabarē dzirkstoši satīriskajām dziesmiņām. Bēglis uzdodas par pusebreju no tēva puses, kas ir gudri darīts. Dzīvesvietu viņš atrod pie latviešu diplomāta, kurš nesen nomalē iegādājies nolaistu nameli.

Audzinaidams gribasspēku, viņš pārvar kārdinājumu apmeklēt kazino. Tomēr, iedams garām, redz, kā no kazino izģemburo bagāts vīrs, kazi miljonārs, ar briljantu kravatē, platīna gredzeniem, briljanti viz pat krekla aproču pogās. Pieliek pistoli pie pakauša un nošauj. Šķiet, ka visu paspēlējis. Satek milzu asiņu lāma.

Pēc dažām minūtēm no kazino izmeimuro jautri mīlētāji un turpat – starp laternu stabu un kazino mūra sienu sāk mīlēties, dāmai apvijot kunga muguru ar slaikām, zeķēs ieautām kājām. Kad kungs izšļāc, dāma atraujas nost un, nenoturot līdzsvaru, ieslīd asins plančkā. Iespurdzas: «Skaties Fabiān, te viens pārvērties par saspīestu tomātu!» Norberts sper desmit soļus uz priekšu un, turēdams labo roku aiz žaketes atloka, kā būdams bruņots, uzkļiedz dzidrā vācu mēlē: «Berlīnes slepenpolīcija, neviens nedrīkst kustēties, ievāksim liecības!»

Pārītis, protams, bēg ar vēja spārniem. Viltus slepenpolīcists atbrīvo miljonāru no rotas lietām un kazino durvju sargam, kurš jau snaikstās uz šo pusi, pasviež asinīm nošķiesto kravati ar briljanta piespraudi. Pasauc taksometru, lai ātrāk nofītos.

***

Norberta monologs, truli blenžot netīrajā kaļķu sienā, neilgi pēc pamošanās: «Es nevaru skatīties uz asinīm. Tomēr – es mīlu skatīties uz sabrauktu, saplosītu baložu vai kaķu līķiem. Dīvaina sajūta, neuzdrīkstos to teikt – tomēr patīkama. Esmu bieži mīlējis divas vieglprātīgas sievietes ar pusstundas intervālu, viņas viena par otru neko nezināja, bet es baudīju. Reiz vienos naktī man bija dīvaina

iegrība: gulēju blakus Hansam uz dīvāna, runājām par sievietēm, un pēkšņi sāku drebēt, es gribēju viņam pieskarties, nozīst viņa muti. Es to neizdarīju – man bija bail no ģeķīguma... Ēdu neregulāri – dažreiz dienām ilgi neko – pēc tam pārēdos kā *badmira*. Esmu izlaidīgs, bet man bail tikai no venēriskām slimībām, citādi es ik pārdienu uzrunātu kādu ielasmeitu. Labprāt klausos, kā pārīši mīlējas slēgtajos restorānu kabinetos. Vēroju, kā uzdzīvotāji kaujas uz ielas stūra, pārāk daudz grādīgā uzņēmuši uz krūts. Es diezgan labi protu melot un slikti – paukoties ar rapieriem. Es ienīstu savu dzimteni, kas man lika trūkumu ciest un vēlāk mukt kā *zaķapastalai*. Būdam Krievijas flotes virsnieks, sajūsminājos par tās varenību, neuzvaramo floti, par pazemes un virszemes bagātībām, cara Nikolaja II Romanova galma vērienu. Kāpēc vācieši sagrāva diženo monarhiju kā tads aunu bars?»

Vispirms viņš parādās pūkainās čībās, garā strīpainā naktskreklā un ķeizara Vilhelma piemiņas cilindrā, 1892. gada modelis, un pazūd atkal. Hanss Šross dzird draugu bubinām un lamājamies; esot par karstu, lai vilktu garās bikses ar bikšturiem, ap vēderu apliktu ādas korseti, pārklātu seju ar grimu un dotos darīšanās pie vecajām noliktavām, kur no ratu kulbām izkrāmē kontrabandas preces ar salmiem piebāztās dēļu kastēs.

«Kas tev kaiš, Norbert?» jautā Hanss, kad draugs iznes kūpošu kafijas kannu.

«Dzīvoju izlaidī...»

«Izlaidīgi, bet ar glanci. Paveries apkārt: šādas mazas vai lielākas nastas ikviens no mums nēsā sev līdzī... visi tādas nēsā. Tev ir garīgs kupris, par ko kaunies. Nekas īpašs.»

«Nekas īpašs? Man nav par ko satraukties?»

«Mēs – ebreji protam pielāgoties jebkurām vajāšanām, arī laikmeta garīgajiem strāvojumiem. Tev kā pusebrejam nav pamata raizēm. Ja vien...»

«?»

«Ja vien tas tev netraucē liksmot, kad pārskaiti naudas torņus. Avīzēs pilsoniskās aprindas savērpj dzīvi, kādas tiem nav; morāli, kāda tiem nepiemīt; šķīstību, uz ko neviens kristīts berlīnietis, kurš gadiem nav savu kāju spēris baznīcā, nebūtu spējīgs».

Kad Norberts sasmērē sviestmaizes ar anšoviem, viņi iesviķo krievu emigrantu šņabi *Smirnoff*. Pēc trešās glāzītes Hanss kļūst urķīgs:

«Kāpēc tu pats nešņauc, ja tev pieejams piegādes kanāls?»

«Veselība dārgāka. Es aprobežošos ar to, ka kokaīna atkarīgie Rīgā, Parīzē un Londonā netieši pildīs manu maku,» gandarījumu balsī neslēpj Norberts.

«Vai tie konsula zīmogi ir tik droši pret muitas vēriņajām acīm?»

«Absolūti droši. Dancīgas konsuls ir stiprs kā klints, jo dalās ar Latvijas valdošo eliti.»

«Uz to der iedzert – salej vēl!» – mudina Hanss.

Norberts labprāt brokasto ielu kafejnīcās, kur regulāri iznāk konflikti ar oficiantiem. Ja pasūta tikai kafeju un divas karstmaizes ar sieru, jau pēc stundas markas maiņas kurss ir nokritis un par vienu kafeju jāmaksā divu cenā.

Ja pagadās īpaši alkatīgs oficiants, kurš divarpus miljonu marku vietā rēķinā ar vieglu roku iešņāpj trīsarpus vai pat četrus

miljonus marku, Nešperovskis piedāvā atvēmt karstmaizi un pasniegt siltu – uz oficianta baltā priekšauta.

1902. gadā tika atklāta Berlīnes pirmā metro līnija (*Hochbahn, Untergrundbahn*). Vēlāk kopējais metro līniju garums sasniedza 50 km. Pazemes tuneļi, pārejas un viadukti jau ir kļuvuši par lielpilsētas ainavas neatņemamu sastāvdaļu. Ķirurģiski askētiskie baltflīžotie pazemes tuneļu interjeri kalpo steidzīgā berlīnieša Norberta trauksmaino domu dezinfekcijai, bet brauciens ar moderno satiksmes līdzekli garantē iespēju uzņemt lielpilsētas apstākļiem nepieciešamo dzīves ātrumu. Īsts urbānās ainavas šedevrs tiem laikiem kļūst metro un dzelzceļa līniju krustojums *Gleisdreieck* ar elegantiem estakāžu liekumiem un intensīvu vilcienu satiksmi, to veiksmīgais spekulants labprāt būtu nobildējis visādos rakursos.

Andelēdams ar sieviešu veļu, franču konjaku un Amerikas cigāriem melnajā tirgū, Norberts sāk kolekcionēt ekspresionisma gleznas – Kirhnera, Hekela, Pehšteina, Kokoškas un Behmana darbus. Berlīne kā jaunākā pasaules lielpilsēta pārvēršas par Eiropas izpriecu centru, tai ir vislielākais spars, jo arīdzan vismazākais pagātnes balasts. Berlīnes kultūras uzplaukumu veicina ebreji ar viņu starptautiskajiem sakariem, juteklīgo nemieru un ar viņu nekļūdīgo kvalitātes instinktu. Lai būtu apritē, Nešperovskis bieži iesūta izstāžu un koncertu apskatus Ulšteina izdotajā lielākajā pilsētas laikrakstā *Berliner Morgenpost*. Tādejādi viņam ir rezervētas vietas teātru ložās, pat Operā un Operetē viņu labprāt pielaiž aizkulisēs kā sirsniņu un ironisku apskatnieku.

Uzreiz pēc pirmizrādes Norberts Nešperovskis nokāpj Operetes aizkulisēs, kur pārgērbjas primadonna Šarlote Rāvensbruka. Operetes māksliniecei zem parūkas ir ezīša matu griezumus un viņa mīl nēsāt modernus cilindrus. Uz grīdas noliek klūgām pītu grozu ar trijiem dučiem tumšsarkanu rožu.

Pudeles brālis, ebreju baņķieris un augļotājs Hanss Šross viņu pavada. Norberts draugam izklāsta savus secinājumus, kādos četros posmos iedalās sievietes dzīve: «Līdz 18 gadiem viņā klausās, bet vēl ar viņu neguļ. No 18 līdz 36 gadiem ar viņu biežāk guļ, nekā sarunājas. No 36 līdz 54 ar viņu biežāk runā, nevis guļ. Pēc 54 gadiem atkal ar viņu tikai sarunājas.»

«Paklau, vai tu miesīgi nebučo tās Šarlotes pēdiņas, bet tikai garā apjūsmo?» iestarpina Hanss.

«Kas man ļaus ar velneni jāt?»

«Varbūt izsaucam oficiantu no tuvējā restorāna, lai atnes kurvi vīna un augļus?»

«Es mūždien tieku uzskatīts par sīkstuli, kas nav patiesība. Šoreiz muķi vaļā vēršu...» sola Nešperovskis.

«Varbūt pat mīlas dievišķos starus par banknotēm tu nopirkt gatavs?»

«Iespējams jau rīt tās tikai atejā būs izlietojamas, tāpēc notērēsim šodien...»

«Mēs šovakar piedzīvosim velnišķīgas dzīres, kur peklei pielaulāsim paradīzi, ja?»

«Jā».

Oficiants atnes pasūtījumu. Nešperovskis par to norēķinās. Salej glāzēs, pasniedz pārējiem vīnu.

«Ak, pērkami ir visu vācu meiču glāsti! Tā izsenis bijis un vēl ilgi būs,» rezumē Hanss.

Šarlote atgriežas pārgērbusies un iebilst: «Tās ir melkuļu nevalodas, kas par Operetes zvaigznēm izplatītas.»

«Es tevi savos apkampienos nožņaut vēlētos, ak, Šarlote...» atklāj Nešperovskis.

«Varbūt man jums citas brūtes gādāt?» atbild smaidīgā primadonna.

«Vot, tas ir stiķis! Kam izlielījies, ka Šarloti jau gandrīz ieguvis?» iesaucas Hanss.

Norberts atkārtoti salej saldo sarkanvīnu trijās glāzēs. Uzsauc tostu.

«Par Opereti un tās spilgtāko primadonnu Šarloti, kam mēs – melnā tirgus spekulanti neesam cienīgi durvis vērt!»

«Norbert, nekļūsti bezgaumīgs kā šausmu rupucis no *Doktora Kaligari kabineta*, kaut mēs te – aizkulisēs bēgam no realitātes,» draudzīgi aizrāda Štross.

«Esmu dzimis grēkiem, ne tikumības maldiem,» uzsver Norberts.

Šarlote par to viņam uz lūpām uzspiež tvīksmīgu skūpstu. Tonakt viņa viesojas pielūdžēja plašajā, ēnainajā dzīvoklī ar samta portjerām, kur gar sienām atstutēti ekspresionistu māļējumi.

Inteliģentais Nešperovskis nevienam nerāda savu mazo mājas bibliotēku, bet burtiski vai kaifu ņer no Gotfrīda Bena daiļrades – krājumiem *Morgs un citi stāsti*, *Miesa*, *Gruveši*, *Anestēzija* u.c.

Zelta lācītis 1922. gadā piedzimst Bonnas pilsētas rajonā *Kessenich*, saldumu ražotāja Hansa Rīgela virtuvē. Tā svarīgākā pamatsastāvdaļa ir pārtikas želatīns. Augļu gumijas lācītis, tāpat kā viņa lakricas brālēns, sākumā lielu popularitāti iemanto Vācijas pavalstu gadatirgos. Taču, kad tas kļūst plaši pieejams Berlīnē, Norberts to nēsā turzā līdz un ēd kilogramiem. «Par Veimāras Republikas spožumu *Haribo lācīti* uzskata arī trimdā mītošais ķeizars Vilhelms II,» to saldummīlis Nešperovskis mēdz atkārtot visām sastaptajām vieglas uzvedības meičām.

***

Lai nosvinētu savu 37-to dzimšanas dienu, Norberts rīko mājas ballīti, kur ielūdz rēviju dejojājas Salliju Longu, Katrinu Raiju un operetes dīvu Šarloti Rāvensbruku, no vīriem ir tikai gleznotājs Makss Behmans, pats jubilārs un Hanss Štross. Hanss viņam uzdāvina cigarešu etviju no tīra zelta. Behmans izstāsta katras gleznas ideju par tām, kas ir jubilāra kolekcijā.

Kungi dedzīgi skūpstā sieviešu kaklus un rokas, visi spēlē kārtis uz izģērbšanos, kamēr iezīmēto kāršu dēļ sievišķais dzimums tiek atkailināts, bet vīrieši dēļ svīšanas kreklos izmetušies.

«Pavej, cik glīts ir mans pakausis,» pēc uzslavas uzsprasās plikpauris Nešperovskis.

«Cik ilgi tu lielīsies?» jautā Šarlote Rāvensbruka.

Patafons dzied. Pēc tam šādā paskatā – sievietēm tikai kurpes un vīru cilindri mēcās dejojot čarlstonu.

Norbertam ir drošas ziņas, ka Berlīnē top pirmais sieviešu džeza orķestris. Maksis atvadās pirmais, jo no rīta viņam gaidāmi gleznošanas privātskolnieki. Hanss, piezvanījis uz dzīvokli, uzzina, ka tantei Rebekai palicis slikti ar sirdi un izsauc taksometru.

Norberts galīgi apmīgotām acīm un ar slienu mutes kaktiņos, pat nenonēmis bikšturus un kurpes, atkrīt platajā atspērgultā, uz viena viņa pleca iemieg Sallija, uz otra – Šarlote. Katrīna ir tā degustējusi liķierus, ka nespēj piecelties no tapsētā klubkrēsli. Raijas jaunkundzei galva pārkaras pār krēsli atzveltni, vienā rokā kūp cigarilla garā sudraba iemutī, kas, lēni birdinādama pelnus, aizdedzina austrumu paklāju, no kā liesmas pārsviežas uz samta portjerām un ozolkoka durvīm. Kad jubilāru pamodina blīkšķis, ko sacel aizdegušās aizkaru stangas kritiens uz dēļu grīdas, viņš izberzē acis un ievēl dūmus – tik sīvus kā gāzu uzbrukumā pie Verdenas, Pirmā pasaules kara ierakumos.

Jau viss salons liesmo un liesmu mēles sāk laizīt Norberta guļamistabas sliekšni. No pretējās mājas kaimiņi ir izsaukuši ugunsdzēsējus, bet to uzzīnotāji nezina. Katrīnai aizdegas kleita, ko viņa uzsegusi uz kājām un viņa to nokrata kā nepatīkamu čūskas ādu.

Kailās meičas satver aiz padusēm paģiraino Norbertu un velk uz pusatvērtā loga pusi, kur vējš maigi plīvina aizkarus. Tik daudz prāta viņām pietiek, lai paķertu jubilāra portmoneju, kurpes, smokinga žaketi un pa logu izmestu arī dažus spilvenus, lai mīkstāka piezemēšanās. Drēbju skapī vientuļš un visu aizmirsts čūkst koferis, piebāzts ar frankiem, ASV dolāriem un marku miljonu zīmēm. Jau gruzd skapja aizmugurējā siena, jo salonā temperatūra uzkāpusi tik augsta kā peklē.

Kad samiegoties mājastēvs pārkāpj plato koka palodzi, viņa piezemēšanās nav veiksmīga – *nomāzē* no spilvenu paklāja metru uz sienas pusi un ar pēcpusi aizķer kupli saaugušo mežrozīšu krūmu.

«U-i-i-i-i!» ieķērcas Nešperovskis.

«Norbertam tīk pelde mežrozītēs...» iesmejas Sallija, kura ir tālredzīgi ietinusi gultas pārklājā. Katrīna lecot izmežģī potīti. Šarlotes parūka ir palikusi degošajā guļamistabā uz grīdas un viņa izskatās pēc piesarkuša 17-gadīga zeņķa. Nav ko pārnest izpriecu jumpravām, kuras nebija brīdinātas par naudas koferīša eksistenci un pat neieskatījās svešā skapī...

Ugunsdzēsēju auto atbrauc samērā ātri, un viņiem paveicas apdzēst liesmas, iekams tās aprij pārējās dzīvojamās telpas. Nešperovskis kā nomnieks nes atbildību par namīpašuma tehnisko stāvokli, tādēļ viņš izspriež par labāku negaidīt policiju un neskaidroties par saviem mīklainiem ienākumu avotiem. Par bikšu kabatā palikušiem 20 dolāriem iegādājas atpakaļceļa biļeti līdz Rīgai. (Portmoneju uz atvadām piesavinās gultasbiedrenes).

Viņam ir ļoti skumji ne jau par 50 000 ASV dolāru, kas pārvērtušies oglēs, bet gan dēļ vērtīgās ekspresionistu gleznu kolekcijas un bibliotēkas, ko nekādi vairs neatjaunot... Atgriešanās ir bez triumfa – tikpat nabagam, kā mūkot no Adamaiša aresta sekām.

6. nodaļa – Profesija – viesis.

Kad Norberts Nešperovskis pēc pusotra Berlīnē pavadīta gada pirmoreiz iebrauc Rīgā, viņš visur redz Neatkarīgās Latvijas

jauncelsmi. Ceļas īres nami, sabiedriskās ēkas, neredzēti veikali ir pieskrūvējuši efektīgas izkārtnes. Kūkotavas ik uz stūra. Satiksmi regulē kārtībnieks ar sarkanbaltsarkanām zīmotnēm. Pār stacijas laukumu braši maršē Rīgas garnizona rota. Lai iemainītu Hansa dāvāto zelta cigarešu etviju pret pieklājīgu garderobi, Rīgas «pazudušais dēls» kāto pa Marijas ielu – J. Rabinowitsch nr.4, J. Mühlmanis – nr.10-b, H. Šmēmans – nr.13, A. Višņiks – nr.17, L. Šmuškins – nr.21-a. Mazliet aizelsies vīrietis ver Šmuškina durvis. Pats žīdu tirgotājs ir noliecies aiz letes, lai pārkārtotu preču rezerves. «Man jāpapildina garderobi ar atturīgu uzvalku un pavasara mēteli,» ierunājas Nešperovskis.

Šmuškins ar benīti un peisakiem, priekšā apsietu melnu priekšautu, atplaukst smaidā.

«Liele liete – apgērbt smalke kunge...»

«A naude man nave,» pircējs izmēda pretī.

Šmuškins tā kā atraujas un sabožas.

Nešperovskis paver masīvo plaukstu un uzbur zelta etviju: «Mainīšu šo.»

«Vise Rīge zine, ka pie Šmuškine laba andele.»

Norberts jau mēra uzvalku un no skata pārvēršas par kādu vidējā posma ierēdņi.

«Mētelis pēc fasone, to došu uz krīte,» dod mājienu tirgonis, izvilkdams no statīva platu putekļu mēteli ar iepogājamu silto oderi.

«Mainīšu pret abiem apgērba gabaliem.»

«Nevare piekrist pat-se, citādi par nabage kunge mani pataisīse...» liekulīgi iegauojas žīds.

«Es zinu, ka tev patiktu parādzīme par mēteli. Bet kurpes tu man piesviedīsi pie uzvalka,» pieprasa Norberts.

Šmuškins pārdomā un aptver, ka *jaņos* nepaliks. Un laimīgu seju sāk iesaiņot pirkumus. Tā ir pirmā reize, kad afērists izraksta vekseli uz aktiera Čārlija Čaplina vārda.

Lai izlemtu, kur nobāzēties, Nešperovskis ietusnījas tramvajā pavizināties un vēršas pie tramvaja konduktora: «Lūdzu, vai pie Marijas (ielas) ar' stāv?»

«Jā, stāv pie Lienes, Marijas un Elizabetes,» atbild vēlīgais konduktors, kuram Nešperovskis šķiet seksuāli noraizējies.

Tramvaja vagonā ietraušas kāds nevaļīgs kungs, domājams veikalnieks, kas ērti ierīkojas sēdeklī un iegrimst laikraksta *Jaunākās ziņas* lasīšanā. Norberts jau sāk apsvērt, kā viņam piedāvāt viltotu zelta pulksteni. Laikrakstā nogrimis, tas nemaz nemana, ka tam bikšu priekša vaļā. Drīz iekāpj un kungam pretim apsēžas māte ar divām meitām. Māte tūlīt ievēro kunga garderobes nekārtību un, meitas no šī neglītā skata pasargāt gribēdama, pārsēžas kungam blakus, parausta viņu aiz piedurknes un klusi iečukst ausī:

«Kungs, jums «kantoris» ir vaļā.»

Norberta nākamais upuris, nekā nesaprazdams, paskatās sievietē un noteic: «Nekas, māmiņ, man jau tur sēž rakstvedis,» un turpina lasīšanu. Māte un meitas izkāpj divas pieturas tālāk.

Blēdīgais Nešperovskis, knapi valdīdams smieklus: «Kungs, kāda laime, ka esam satikušies: es jums piedāvāju pakalpojumu pret pakalpojumu!»

Avīzes lasītājs atrauj acis no slejām: «Un kas tas būtu par pakalpojumu?»

«Es atdaru acis uz to, ka jums bikšu priekša vaļā, bet jūs aplūkojat manu zelta pulksteni, ko atdošu pavisam lēti. Ģimenes mantojums. Nekad nepārdotu, bet sieviņai steidzami zāles jāiegādājas. Laulības gredzens arī lombardā.»

Veikalnieks nemāk noslēpt alkatības iezibēšanos acīs, kad aplūko misiņa pulksteni, prasmīgi noklātu ar zelta krāsu.

«Pulkstenis nav jauns. Cik jūs par to gribat?»

«Nav jauns, bet ejošs. Tikai 40 latu.»

Veikalnieks mirkli saminstinās, tad atvāž maku un izņem vienu divdesmit latu kupīru un divas pa desmit latiem. Nešperovskim veselai nedēļai uztura tiesa ir sagādāta.

***

Pēc ilgiem un vēltīgiem meklējumiem N. Nešperovskis uziet lētāku īres dzīvokli nepabeigtajā namā Marijas ielā 10-b, kur celtnieki vēl stalažas nav novākuši. Kā galants džentlmenis saimniecei uzdāvina paša plūktu ziedu buķeti un apjautājas, lai kļiedētu pēdējās šaubas: «Bet šis dzīvoklis taču nebūs mitrs?»

D. D. Upīta saimniece: «Nebūt, ne, kungs, – gluži sauss, gluži sauss. Lūdzu, aplūkojiet tikai šo kungu – skolotāju Pīkstiņu, kas līdz šim tajā piemājoja: redziet, cik tas izkaltis!»

Tikmēr viņa kaimiņam divus stāvus augstāk – nabadzīgam filoloģijas studentam Aigaram Mundrajam regulāri nav naudas, ko par istabu samaksāt. Klāt ir īres maksāšanas diena. Students izgudro viltību, kā puritānisko saimniecei aizbaidīt. Viņš noģērbjas pilnīgi kails un apsien kaklasaiti. Kad namīpašniece apņēmīgi rauj vaļā istabas durvis, nostājas viņas priekšā Ādama tērpā un vaicā: «Vai man šlipse ir kārtībā?»

Saimniece aizcērt durvis un pa galvu, pa kaklu metas projām. Tā to un vēl nākamo dienu students dzīvo netraucēts, kaut *vēderā vārdes kurkst*.

Nešperovskis maina darbības jomu uz jaunbagātnieku izāzēšanu pieņemšanās.

«Cik pulkstenis, saimniec?» – iebaurojas Norberts.

«11–mit. Kas par kundziskām manierēm? Aiznesis modinātājpulksteni uz lombardu un trako» – kritiski iestarpina saimniece.

«Ciet klusu, mietpilsone!»

«Pārdevi manu šujmašīnu krāmu tirgū, jo vajadzēja nopirkt iespaidīgus kara ordeņus. Labāk būtu iegādājies pistoli, lai ilgāk nemocītos...»

«Es cenšos ar sviedriem vaigā iegūt produktus – sviestmaizes ar melnajiem ikriem vai lasi un konjaka pudeles, ko jūs, saimniec, ar savu kavalieri pēc tam varat iztirgot vasarniekiem Rīgas jūrmalā. Mana profesija ir viesis, senjors no augstākās sabiedrības. Jābūt apveltītam ar attīstītu intuīciju un ietrenētu aci, lai, vazājoties pa galvaspilsētu, sajustu, kur var nopelnīt...»

Norberts *furšetu* uzkodas un dzērienu pudeles nobēdzina slepenos tīkliņos, iekārtos zem platās frakas.

«Vai nav neērti čiept produktus tur, kur jums izrādījuši viesmīlību? Arī svešās kāzās un apaļās jubilejās?» kaunina saimniece.

«Apzinieties, cik jaundibinātai valstij nozog šie uzdzīvotāji? Esmu cienījams bezdarbnieks ar triju gadu stāžu. Ja man vairs neļauj nopelnīt ar rakstāmpiederumu veikalnieka darbu, es eju turp, kur man ļauj iegūt vismaz dienišķo iztiku. Runas banketos parasti saku aiz izsalkuma spazmām kuņģī. Ar savu žilbinošo pašizglītību varu ar dienderiem brīvi diskutēt gan par sieviešu emancipāciju Eiropā, gan par Latvijas armijas bruņojumu, vīriešu modi, Francijas un Gruzijas vīnu šķirnēm vai Indijas reliģijām.»

«Plātizeris! Mēs nu iesim, kamēr sviestmaizes nav sakaltušas.»

Augstākā blēža pilotāža ir tā novērst kungu apģērba veikalu pārdevēju uzmanību, ka Norberts spēj apmainīt netīru un sasvīdušu kreklu pret tādu, kas tikko izņemts no sienā izbīdāma plaukta.

Nākamajā rītā Norberts zvana uz Kalēju ielu: «Hallo... Lombards? Te runā Nešperovskis. Es jums vakar ieķīlāju savu pulksteni ar visu ķēdi. Apskatieties, lūdzu, cik tas rāda un pēc trijām minūtēm piezvaniet man...uz numuru 236. Es uzliku olu vārīties. Ko-a?! Jā, nebrēciet uz mani nelabā balsī – esmu jūsu pastāvīgais klients un to pieminēšu...»

***

Kādā iekšrīgas kantorī pie dokumentu mapēm un skaitīkļiem apkrauta rakstāmgalda sēž neliela mēbeļu arteļa direktors Heinrihs Gutfricis, kurš izvairās no nodokļu ierēdņu slazdiem, kur vien spēj. Grāmatvedis padevīgi taisa nulles bilanci, aiz auss aizbāzis rezerves zīmuli un ar melnajiem uzročiem atbalstījies pret galda malu.

«Direktora kungs, kas ir «Revidents» – sapņaini ierunājas krievu klasikas cienītājs, grāmatvedis: «Komēdija vai traģēdija?»

«Kā uz to raugās. Ja no mūsu pašu – nodokļu nemaksātāju vidus, tad komēdija, bet, ja no valsts – tad traģēdija...»

Grāmatvedis ilgu laiku uzskata sevi par priekšnieka labo roku, bet pēc pilsoņkara beigām uzzina, ka direktors ir kreilis.

***

Vecrīgā, Lielajā Vaļņu ielā 41, mazā namā ar slīpu kārniņu jumtu atrodas radošu ļaužu iecienītais *Latviešu mākslinieku klubs*. Kā jau fotogrāfs, Norberts sevi pieskaita pie mākslas pasaules. Čekus un vekselus Nešperovskis paraksta kā Čārlijs Čaplins (*Charlie Chaplin*), kas pirmajos mēnešos izraisa uzticību, jo par tāda kunga eksistenci ir dzirdējuši gan drēbnieki, gan gaļas skārņa saimnieks, kā arī reto izdevumu bukinisti.

Draugi tiesā vārītus kartupeļus ar antrekotu un mazzālītiem gurķīšiem.

«Es nekad nedzeru vairāk kā divas glāzes vīna pie pusdienām,» nožagojies lepni saka Norberts, izlokot sesto glāzi.

«Tas gan ir prātīgi,» atsaucas pirtnieks Ābrams Ozollapa.

Pēc pusdienu maltītes pienāk oficiants ar glūnīgu skatienu un nolaižītiem matiem.

«Jums kopš aizvakardienas palicis neapmaksāts rēķins, Nešperovska kungs! Vai nevēlaties to apmaksāt?»

«Vēlos, taču ne pārāk.»

«*Mākslinieku kluba* sekretārs teica, ka jūs viņu ļoti pagodinātu, ja norēķinātos, Nešperovska kungs.»

«Vienīgais, ko es jums varu piedāvāt, balodīt, ir izrakstīt čekus. Taču tas būtu zemē nomests laiks mums abiem.»

«Jo tas čeks būtu uz Čārlija Čaplina vārda?»

«Tieši tā. Redziet, cik mēs labi saprotamies...»

«Šajā klubā vienmēr piesienas par niekiem, ne mirkli nav miera,» piebilst Ozollapa, kurš pēckara gadu uzplaukumā ir pamanījies atvērt divas pirtis – vienu Torņakalnā, otru Sarkankalnā.

«Nedomāju, ka mums būtu jāveicina oficiantu patvaļa. Nododiet sveicienus sekretāra kungam, ka es nākamajā reizē visu nokārtošu!» – viņu aprāj Norberts.

Oficiants drūmi paklanās un attālinās.

***

Bada dienās vientuļais vecpūsis ar iezīmētām kārtīm kabatā klīst pa dzertuvēm, lai sameklētu pretspēlētājus. Ja tādu atrod, pierunā piesēst tumšā kaktā un izmēģināt laimi *acītē* uz mazām summām. Vismaz zilcgaļai, rupjmaizei un šņabja karafītei nopelna.

Tajā gadā modē nāk franču romāns *Lagarkone* par Konektikutu, kur sievietes ir puiciskas, apgriež matus īsi un meklē vieglo mīlestību. Arī rīdzinieces vēlas līdzināties šim iedomātajam ideālam. Nešperovskis izmēģina dažas puiciskās meičas, taču, kad viņas sāk vilkt ārā naudu, sajūtas ar viņu vulgāro kaisli pārsātinājies.

«Vācijas ekonomika sabrūk inflācijā, kas pieņem deformētus apveidus,» savā vēstulē uz Rīgu sūkstās baņķieris Hanss Šross: «piemēram, ja 1914. gada jūlijā par 1 Amerikas Savienoto valstu dolāru deva 4,20 vācu markas, 1919. gada jūlijā – 14, tad 1923. gada janvārī – jau 17 982, bet 1923. gada novembrī – 4 200 000 000 markas. Norbert, ja tev ir kāds peļņas plāns, aicini un es pametišu šeit visu, lai ierastos provinciālajā Hanzas pilsētā Rīgā!» Norbertam nav vaļas un vēlēšanās uzreiz atbildēt.

Ziemassvētkus jāsvin vienam, jo pirtnieks iedod *kurvīti* – aizbrauc uz Smilteni apskatīt vienas iegādājamas dzirnavas. Norberts atkal ir uz sēkļa, tāpēc par pēdējo naudu nopērk pudeli karstvīna, divus speķa pīrādziņus un trīs plakanus egļu zarus par 50 santīmiem. Eglīšu pārdevēja pie Melngalvju nama viņam draudzīgi uzsmaida un novēl: «Lai jums tādi paši Ziemassvētki un nākamais gads kā šī eglīte!» Pēc tam gan atskārš, ka sarunājusi aplamības, tomēr neņem savus vārdus atpakaļ.

Ziedu laikos parasti spēlē *Chemin de fer*. Klubs saņem savus procentus. Kad spēlē privātā mājā, tad procentes no vinnētās bankas iet par labu namatēvam, kurš uzņemas visus vakariņu izdevumus, protams, ar alutiņu un šņabi, kā arī protokola risku. Parasti mūsu azartnieki par sievietēm nemaz neinteresējas, viņas spēles istabā nemaz netiek pielaistas, bet dežūrē otrā istabā un gaida, vai negadāsies kāds laimīgais, kurš gribētu lustīgi pavadīt pēdējās nakts stundiņas. Vīram, kurš vinnējis pārsimt tūkstošus rubļu, nav žēl «izsviest» pāris tūkstošus. Kāršu parāds skaitās par goda parādu, kur nevajag nekādu vekseli.

Nākošajā dienā kāršu parāds ir nokārtots, kaut maksātājam zem cenas nākas izpārdot īpašumus un tanī pašā laikā vekselus liek protestā. Ja kāršu spēlētājs neaizmaksā kāršu parādu, visas durvis turpmāk viņam ir slēgtas. Arī azartniekiem piemīt sava ētika. Lai nomaksātu prāvos parādus, neveiksmīgais kāršu spēlmanis Norberts izdomā pārdot savu ķermeni ārstam Dr. Smilgai, kuram nepieciešamas lielas kāju pēdas, par 45000 Latvijas rubļiem. Ar piegādi pusnaktī. Visi melnā tirgus darboņi zina, ka uz viņu var paļauties naudas lietās – «Vīrs un vārds!» Nevēlas piedzīvot parādu piedzinēju izrēķināšanos.

Trumpmaņu apziņošanu veic uzticami, bagātīgi atalgoti aģenti, kas ieinteresētajiem kungiem pavēsta paroles, kā veras kluba durvis. Pie durvīm stāv sargs, kas ar īpašu signālu brīdina par pārbaudītāju uzlidojumu. Te ielaiž tikai uzticībā pārbaudītus viesus, kas paspēlētās naudas dēļ nerīkos tračus.

Kopā ar veco draugu pirtnieku Norberts savas nāves priekšvakarā dodas uz pagrīdes spēļu zālēm Šķūņu un Kaļķu ielās. Sēžas pie solīdā, apaļā, ar zaļu drānu apvilktā galda, kam malās ir ērti robi, kas norobežo spēlētājus, bet vidū iedobums naudas vai spēļu kāršu iemaksai. Misiņa lampa virs galda ietinas cigarešu dūmos kā dāma kažokādās. Frivola sieviete mudina riskēt un pilda kasieres funkcijas – pieņem iemaksas un izmaksā vinnestus. Viena gājiena likme ir 500 rubļu.

Tovakar Nešperovskis četrreiz *šmerdešerā, železkā* un *bakarā* spēlē necerēti daudz vinnē no spekulantu, namsaimnieku un viesnīcnieku publikas, jo sāk nākt labas kārtis. Ap 80000 rubļu. Iedzer. Pamet klubu pa rezerves izeju. Ievīlcis nāsīs svaigo nakts gaisu un, gaidīdams psiholoģisku atbalstu, atzīst: «Es pirmoreiz mūžā neturēšu vārdu, pirtniek!»

«To es nojautu tevī... Aizej pie tā ārsta, atdod naudu un paziņo, ka pārdomāji,» iesaka Ābrams Ozollapa.

«Reinis Kaudzīte rakstīja: «parādu aizmaksādams, tieci no divām nastām vaļā: no parādiem un no naudas.»»

Norberts panikā iesperas pie Dr. Smilgas, kurš jau slēdz pieņemšanu, un iet uzbrukumā:

«Tas varētu sagandēt manu lietišķa cilvēka reputāciju, taču es pieprasu lauzt šo darījumu! Es dievinu vienu jaunu sievieti, ar kuru nesen iepazinos. Taču viņai būs neiespējami man atsaukties, ja tu mani padarīsi aukstu...»

«A kurš man kompensēs zaudēto laiku, ja rītdien pietrūks tavu izcilo pēdu eksperimentiem Anatomikumā?» – ietiepjas Dr. Smilga.

«Segšu parādu un maksāšu tev 15 latus par katru kājas pirkstu – pa vīrsu!» – kārdina vakara zvaigzne Nešperovskis.

«Ej dēt! Tomēr 45000 rubļu gan noliec priekšnamā uz galda. Parāds nav brālis.»

Šī epopeja ar paša rumpja glābšanu skopo vecpuiši izārstē no kāršu spēles uz visiem laikiem, taču pievērs loto klubiem.